

Správa o aktuálnom stave rokovaní o budúcich vzťahoch medzi Európskou úniou a Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Severného Írska

Dohoda o vystúpení Spojeného kráľovstva z EÚ nadobudla platnosť 1.2.2020. Jej podstatou je vyviazanie sa zo záväzkov Spojeného kráľovstva vyplývajúcich z členstva v EÚ a zabezpečenie plynulého prechodu na status tretej krajiny. V súlade s článkom 184 Dohody o vystúpení sa obe strany zaviazali, že vynaložia maximálne úsilie, aby urýchlene a v dobrej viere rokovali o dohodách a dojednaniach upravujúcich ich budúci vzťah. Dohoda o vystúpení zakotvuje v článku 126 prechodné obdobie, t. j. stav, ktorý platí aj v súčasnosti, a to až do 31.12.2020. Cieľom prechodného obdobia bolo vytvoriť časový priestor na dojednanie režimu budúcich vzťahov (v neposlednom rade taktiež umožniť občanom a podnikom adaptovať sa na potrebné zmeny). Počas prechodného obdobia sa na Spojené kráľovstvo uplatňuje právo EÚ rovnako, ako na členské štáty EÚ, avšak bez jeho participácie v inštitúciách EÚ. Okrem úpravy postavenia a práv občanov EÚ žijúcich v UK a občanov UK žijúcich v členských štátoch, upravila Dohoda o vystúpení viaceré operatívne otázky umožňujúce riadený odchod UK z EÚ, finančné vyrovnanie, riadiacu štruktúru, a taktiež protokoly o Írsku a o Gibraltári.

Na návrh Európskej komisie Rada 25.2.2020 prijala negociačný mandát a poverila hlavného vyjednávača EU, Michela Barniera viesť v mene EÚ rokovania so Spojeným kráľovstvom u budúcom vzťahu. Právnym základom návrhu negociačného mandátu Komisie je čl. 217 Zmluvy o fungovaní EÚ (právný základ pre dohody s tretími krajinami) a čl. 218 (procesný právny základ).

Prvé kolo rozhovorov medzi predstaviteľmi EÚ a Spojeného kráľovstva sa uskutočnilo už v marci 2020. Celkovo do začiatku októbra prebehlo 9 formálnych negociačných kôl. Tie však nenaplnili očakávania a nepriniesli pokrok, ktorý by umožnil uzatvorenie rokovaní. Rokovania vstúpili 22.10.2020 do finálnej fázy, pričom tímy hlavných vyjednávačov diskutujú už na základe návrhov právnych textov.

Z obsahového hľadiska je pozitívom pokročilý stav prípravy textu napr. v oblastiach hospodárskeho partnerstva (obchodu s tovarom a službami, dopravy, energetiky), ako aj v justičnej a policajnej spolupráci, sociálnom zabezpečení a účasti UK v programoch EÚ. Doposiaľ nebol dosiahnutý prelom v troch najkritickejších oblastiach rokovaní. Tými sú rovnaké podmienky pre ekonomických operátorov (tzv. level playing field) vrátane pravidiel štátnej pomoci, rybolovu a spravovanie dohody. Rovnako je komplikované procesné hľadisko, keďže vzhľadom na nadobudnutý časový sklz bude musieť ratifikácia (prípadnej) dohody podliehať mimoriadnemu postupu.

Pokiaľ ide o právnu povahu budúcej dohody, text nebude obsahovať oblasti vo výlučnej kompetencii členských štátov. Preto sa očakáva, že Rada (členské štáty) prijme politické rozhodnutie a s cieľom zabezpečiť plynulosť ratifikačného procesu posúdi dohodu ako „EU only“. Väčšina členských štátov vrátane SR je predbežne pripravená podporiť taký prístup pod podmienkou, že pôjde o výnimočný prípad a do budúcnosti nebudú touto zmluvou prejudikované ich národné kompetencie.“

V prípade dosiahnutia dohody sa v podmienkach SR uplatní dohoda o budúcich vzťahoch priamo. V zmysle článku 216 ods. 2 ZFEÚ sú dohody uzavreté EÚ záväzné pre členské štáty bez ohľadu na skutočnosť, či sú alebo nie sú zmluvnými stranami daných dohôd.

Vzhľadom na pokročilý dátum a pretrvávajúce názorové rozdiely v prioritných oblastiach záujmu EÚ je potrebné počítať aj ukončením rokovaní bez dohody. S cieľom prekonať riziká toho scenára je nevyhnutné pripraviť núdzové/pohotovostné plány (tzv. „contingency measures“). SR dlhodobo žiada Európsku komisiu o informácie o núdzových opatreniach v prípade scenára bez dohody, ktoré budú prijaté na európskej úrovni (aké sektory, rozsah opatrení a na aké obdobie). Táto požiadavka je aj obsahom záverov Európskej rady 15.-16.10.2020. SR a ostatné členské štáty preferujú čo najširšie spektrum núdzových opatrení prijatých na úrovni EÚ, z pohľadu SR je prioritný obchod, doprava a koordinácia sociálneho zabezpečenia. Napriek silnému tlaku zo strany členských štátov Európska komisia odvolávajúca sa na citlivosť prebiehajúcich rokovaní žiadne informácie týkajúce sa núdzového plánovania neuvolnila. Z tohto dôvodu je nevyhnutné pripraviť sa aj na stav, že rozsah asistencie Európskej komisie bude výrazne limitovaný a bude nutná aplikácia národných núdzových plánov.

Z procesného hľadiska, v prípade núdzových plánov, ktoré by mali podobu sektorálnej časovo limitovanej bilaterálnej dohody medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom takéto legislatívne predpisy EÚ sa pre SR stanú záväzné automaticky po ich publikovaní v Úradnom vestníku EÚ a to nadobudnutím účinnosti dňom, ktorý je v nich stanovený alebo dvadsiatym dňom po ich uverejnení. Záchrannú sieť vo vzťahu k Spojenému kráľovstvu môžu predstavovať mnohostranné dohovory, ktoré bude možné uplatniť pokiaľ je Spojené kráľovstvo ich zmluvnou stranou.

Národná koordinácia prípravy SR vo vzťahu k agende brexitu prebieha najmä na úrovni Medzirezortnej koordinačnej skupiny (MKS) na úrovni štátnych tajomníkov SR. Od roku 2016 sa uskutočnilo 18 stretnutí MKS. V zmysle doterajšej komunikácie a spolupráce rezortov, pripravenosť na novú etapu vzťahov so Spojeným kráľovstvom jednotlivé ústredné orgány štátnej správy priebežne zabezpečujú v rámci svojej rezortnej príslušnosti a to vrátane prijímania konkrétnych opatrení a legislatívy.